

108 Het gezicht van armoede

Een badkamer met douche kenden we niet, we redden ons met een teil. Buiten stond, tegen het huis gebouwd, de poepdoos. Krantenpapier hing – netjes gevouwen en gescheurd – aan een touwtje. Eén keer per week kwam de

buurman, die bij de gemeentelijke reinigingsdienst werkte, de poepton omruilen. Met een machtige zwaai zette hij de ton op een leren schouderstuk, liep naar de voorkant van het huis en na een even machtige zwaai stond de ton in de laadbak van de vrachtwagen.

Zwolle, Warmoesstraat 79, medio vorige eeuw. Daar woonde – tot 1957 – ons gezin. Mijn vader stierf in 1950, 45 jaar oud. Mijn moeder was toen 46, haar vijf zonen 15, 12, 9, 6 en 4 jaar oud.

Achter de gevel van ons huis heerste armoede. Op vrijdagavond kwam een diaken van de kerk bij mijn moeder langs. Dan was daar het bruine envelopje, rijk gevuld met een briefje van 25 gulden, leefgeld voor een week. Anno 2019 levert dat circa 99 euro aan koopkracht op. 99 Euro! Wie nooit armoede heeft ervaren, weet niet wat het is.

Terug naar 1950. Menig jaar klonk het uit mijn moeders mond: 'Dit jaar is er geen Sinterklaas'. Ik moet denken aan de conference van Toon Hermans over Snieklaas:

'Ik mag die man niet, die hele Snieklaas niet. Een vervelend persoon. Oneerlijk ook! Een oneerlijke man. Er waren kinderen die hadden kado's. Daar liepen de treinen door de kamer. En bij mij thuis liep niks door de kamer. Ja wij zelf, ik was de locomotief. En nog een zootje armoedzaaiers achter me aan. We waren gelukkig met een groot gezin, anders was het nog een treintje van niks geweest ook! Nee, ik mag hem niet.'

En toch kwam Sinterklaas bij ons aan de deur. Dan werd er gebeld. Stond er een jute zak op de stoep. Daarin zaten cadeautjes. Ik heb geen enkele herinnering aan die cadeautjes. Ik heb wel de kostbare herinnering waardoor ik kan vertellen hoe die zak voor onze voordeur terecht kwam: vier huizen bij ons vandaan woonde een gezin waarvan 'vader de man' aannemer was. Hij was niet alleen aannemer, hij was ook communist en – nog erger – atheïst. Of is het anders? Hij wist blijkbaar wat 'reine, zuivere godsdienst' is: 'weduwen en wezen bijstaan in hun nood' (Jacobus 1:27). Hij verhuisde later naar een mooi huis in een – voor ons begrip – sjieke buurt, niet bestemd voor ons soort mensen. Maar hij bleef wie hij was: communist, atheïst, gul in het verlenen van bijstand. Wat een man, ik eer hem.

Armoede, weet je wat het gezicht van armoede is? Eén van mijn broers vertelt.

'De lagere school. Mijn schoenen zijn te klein, het kan niet meer! Moeder wist geen andere oplossing dan een paar van haar schoenen. Die pasten wel maar er was een probleem: het waren schoenen met een halfhoge hak! Welk droevig lot zou mij op het schoolplein ten deel vallen! Snel bedacht ik een oplossing: als je maar lang genoeg tegen een stoeptrand schopt vliegt de hak er vanzelf af. Moeder niet blij, maar ze snapte mijn leed.'

Nog zo'n verhaal van een broer over de armoede van toen:

'In mijn lagere schooltijd was schoolzwemmen nog niet ingevoerd. En zwemles nemen? Dat zat er niet in. Nu deed zich de mogelijkheid voor om gratis zwemles te krijgen. Alleen: dat was op zaterdagmorgen voordat het bad officieel open ging, om 06:00 uur! Er zat niets anders op. Dus meldde ik me trouw op die tijd bij het Openluchtbad om daar in het ijskoude water zwemles te krijgen. Maar ook toen al gold: elk nadeel heeft z'n voordeel. Ik leerde in recordtijd zwemmen en heb daar altijd de vruchten van mogen plukken, tot op de huidige dag.'

Wat is het gezicht van armoede? Armoede betekent niet primair 'geen of te weinig geld hebben', het is in de eerste plaats 'niet gezien worden, (groeps)uitsluiting, vaker gepest worden, vaak minder scholing hebben, daardoor niet gezien worden' en zo is de cirkel rond. Armoede betekent vaak gevoeliger zijn voor ziekte, eerder sterven. De armoelidder kent nogal eens vrees, schaamte. Dát brengt armoede teweeg.

We zijn nu nog met vier broers en het ouder worden brengt blijkbaar ook mildheid met zich mee. Zo kunnen we nu met een glimlach terugkijken naar die tijd: toen was armoede heel gewoon. En wat telt: we hadden een moeder die voor ons ging en ons voorging in het leven met armoede. Armoede heeft ook z'n eigen humor – zeker na 60, 80 jaar.

Armoede in 2019 heeft voor 277.000 kinderen nog steeds hetzelfde gezicht als toen. Ik zie dat gezicht niet als ik in de spiegel kijk, integendeel. Mede door onze moeder zijn wij wie wij nu zijn. Dit is het probleem van armoede: het is er wel maar het heeft geen gezicht in onze samenleving. Het zit vaak verborgen achter de gevel. Armoede komt de deur niet uit.

In maart 2019 sloten maar liefst negentig partijen uit het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en gemeentes een alliantie tegen kinderarmoede. Hun doel: in 2030 geen kinderarmoede meer in Nederland. Prachtig, dit initiatief. Maar tegelijk wakkert het boosheid bij mij aan. Misschien ligt het aan mij, maar als ik het gezicht van meneer Hamers, de boss van de ING, zie kan ik ook geen armoede ontdekken. Wel treurnis over de bonus. "Bankiers worden gemotiveerd door bonussen", zegt hij, maar hij realiseert zich ook "dat beloningen een gevoelig onderwerp zijn in de Nederlandse samenleving." Echt een gevoelsmens, die meneer Hamers. Treurnis, één en al treurnis! Ik wil dat mijn overheid met mijn belastinggeld armoede uitroeit – en veel eerder dan 2030. Want ik wil dat gezicht van armoede in onze rijke land niet meer zien! 277.000 kinderen leven hier in armoede. Dat kan toch niet, dat mag toch niet?!

* Bij de foto's: zo was het wel, maar wij zijn het niet, noch onze buurman. De foto's zijn van internet geplukt.

* De 26 rijkste mensen op aarde hebben samen meer vermogen dan de 3,8 miljard mensen die samen de armste helft van de wereldbevolking vormen. Kijk je naar het inkomen van mensen dan mag je verheugd vaststellen dat wereldwijd in 25 jaar het aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft gigantisch is afgenomen (van 36 naar 10%). Maar of je nu naar vermogen of inkomen kijkt, de verschillen in welvaart blijven zich vertalen in onder meer grote gezondheidsverschillen en zeer ongelijke kansen. (volgens Wereldbank en Oxfam Novib)

Muziek 28 1. Een nocturne ('nachtelijk') roept de sfeer van de nacht op, klinkt vaak romantisch en dromerig. De Pool Frédéric Chopin schreef er 21. De hogere noten laten een lyrische melodie horen, de begeleidende bas bestaat vaak uit gebroken akkoorden. De [Nocturne nr. 1](#) is wat mij betreft meteen raak. De Russische pianiste Elisabeth Leonskaja vergezelt me al 37 jaar, sinds ik haar op een LP – die een heel jonge collega had gekocht – hoorde spelen.

2. Meer dan zestig jaar terug in de tijd. Er mocht dan wel armoede zijn, maar muziek was er thuis ook. Het was de tijd van de draadomroep. Het woord geeft precies weer wat dat was: de radio via een draad tot in de huiskamer. Elke zaterdagavond zond de KRO onder het motto *Wij luiden de zondag in* om 22:50 uur het [Ave Verum](#) van Wolfgang Amadeus Mozart uit. Meer daarover lezen? Op mijn website vind je [hier](#) mijn tekst over dit werk.